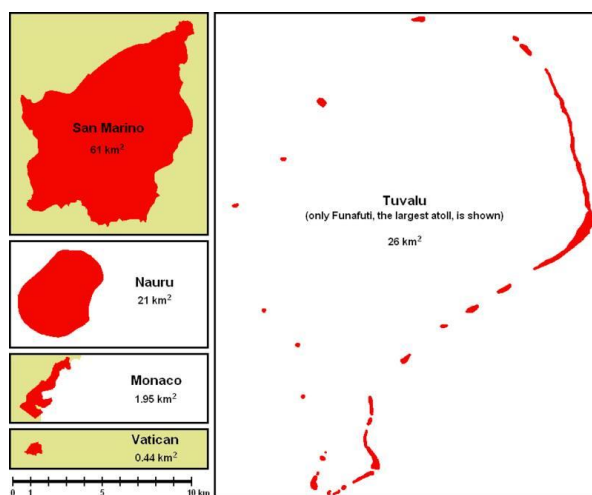

Almanac de Interlingua

Numero 91 – Octobre 2017

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Statos del passato e del futuro

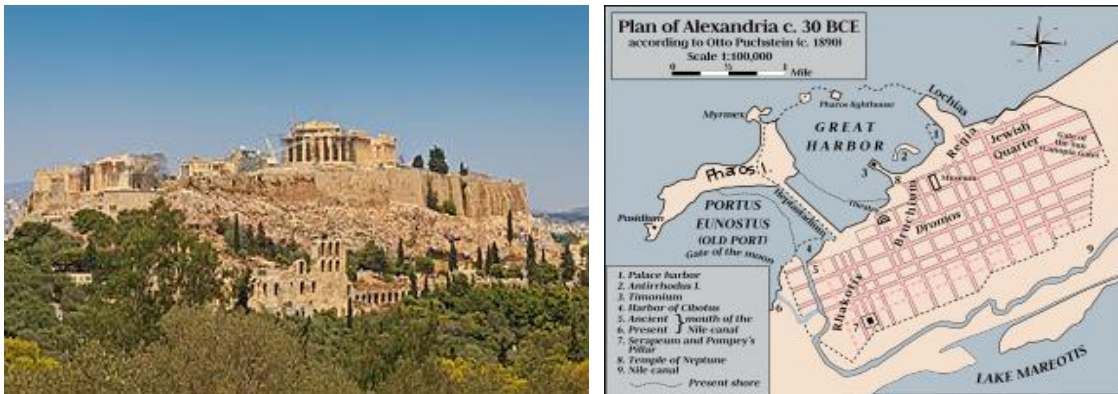

Vinti-cinque statos actual ha territorio inferior a 1000 km². Le cinque le plus parve appare, in mesme scala, in le illustration supra: le Vaticano, Monaco, Nauru, San Marino e Tuvalu.

Gratias al agricultura, on non plus passa tote le tempore a occupar se con su proprie subsistentia. Gratias al scriptura, information vital pote esser centralisate. Insimul, iste duo inventiones human favori le apparition de un classe de personas qui pote dedicar se a defender lor gruppo, preservar su traditiones e orientar le comportamento de su membros. Isto eveni in le periodo neolithic, a partir de circa 12 mille annos retro, quando per prime vice alcun societates human deveni sedentari, domestica plantas e animales e fabrica utensiles complexe. Le familias se aggrandi e le densitate populational augmenta. Surge le directo de proprietate, le division del travalio e le production excedente. Ben que le majoritate del homines continuara a viver in societates characterisate per le disconcentration de autoritate e ricchezza, parte del mundo passa a organisar se in statos a partir de iste phase. In iste nove modello, le stratos social es ben definite, con un classe privilegiate e ric, proxime a un monarcha omnipotente, e altere composite de travaliatores.

Mesopotamia sole considerar se le loco ubi le plus ancian civilisation se formava, con citates, division laboral permanente, classes dominante, concentration de capital, distribution inequal del patrimonio, commercio a longe distantias, leges scripte, architectura monumental e standards artistic, cultural e scientific. Statos con simile organisation se crea tamben in Egypto, India e China. Illos emerge sur territorios conquisite: per fortia o menacia, un cultura impone su ideales e leges sur altere nationes, per medio de apparatus bureaucratic civil e militar. Iste formula de domination se denomina imperio e es le principal forma de stato del historia human.

In le Antiquitate, le citate-stato es un modello alternative al imperio. Illos que appare in Grecia provide innovationes civilisational que nos servi de exemplo usque hodie, como le ideas de citatania e democratia, le publication de tote acto statal e le judicios civil e criminal in publico. Le grecos formula un philosophia politic del stato, usque tunc justificata per mythos religiose. Le *pólis* grec confronta le question del superviventia, totevia. Le citates vole disputar inter se e al mesme tempore resister al imperios invasor. Illos necessita reunir se in ligas commercial e defensive e assi mesmo termina integrate al imperios, que eventualmente los permette conservar parte del autonomia. Le conquistores roman, qui absorbe multo del cultura grec, stabli duo categorias de citate: le *municipium*, sin autonomia, e le *civitas*, con characteristics simile al citate-stato grec, ma sin soberania. Citates-stato appare tamen in altere partes, como per exemplo in Phenicia, ma lor functionamento se simila a imperios in miniatura, con un rege, un oligarchia local e controlo sur un extense area maritime – le mesme modello que sequera Venetia plus tarde. Mesmo in Grecia, il existe variationes: Sparta sembla un region metropolitan hodierna, con diverse villages circum un urbe major.

Le acropole de Athenas e un mappa de Alexandria verso le anno 30 a.C. Ambes es prospere citates-stato in le Antiquitate, ma termina annexate al Imperio Roman.

Con le romanos, le notion de imperio passa a incorporar un mission civilisatori: illo debe non solmente dominar, ma converter le populos que illo controla. Le Imperio Roman lassa un impacto cultural permanente in Europa occidental: valores, institutiones, leges, artes, linguas, toto ha su origine traciata usque al romanos. Per tote parte del imperio e ultra, on desira vestir se, mangiar, habitar, jocar e portar se como un romano, qui es le esser human ideal, le exemplar bensuscesse del specie. Le termino latin *imperium* designa le poter de commando que recipe un magistrato, e se extende al territorio que es submisse a iste poter, mesmo si indirectemente, in condition de colonia, stato cliente o protectorato. Le honorifico *imperator*, date originalmente a commandantes militar victoriose, passa a utilizar se exclusivamente per le *princeps*, le ‘prime capite’, le homine qui ha plus poter que totes, inclusive le consules qui ha commandate usque tunc.

Un problema recurrente con le statos imperial es le expansion excessive: a certe puncto, le poter central ja non succede controlar tote su immense territorio. Le imperator Augusto pretere interromper le conquestas successive e decretar le *pax romana* in 31 a.C. Assi, post duo centos annos de guerras ininterrupte, le romanos debe adaptar se a un modo de vita non-aggressive, que totevia non les place. Pro persuader su soldados de que tote opposentes importante es ja battite e nove guerras es un risco innecessari, Augusto emplea le propaganda statal. Le resultado es effective: le imperatores qui le succede da continuitate a iste politica de pace.

Al fin, con o sin guerras, le Imperio Roman cade. Ecce altere tendentia del modello imperial: le plus potente que illo es, le plus de centennios que illo dura, al fin illo decade e termina extincte. Mesmo quando illo es malleabile como le Imperio Roman, que ha cambiate plure vices su systema de governmento e de controllo territorial. Ironicamente, le cadita del romanos se consuma sub le invasion del germanicos, populo que non se organisa in un stato. Le portion occidental del imperio se disintegra e origina un innovation typologic de organisation statal: le feudo. Sin un autoritate central que organisa le production e le defensa, il tocca a cata gruppo de personas provider su subsistentia e protection. In iste contexto de miseria material e intellectual emerge le figura del senior feudal, homine qui possede le terras necessari pro plantar e habitar e, con isto, le poter de subjugar le restante del personas. Le senior forma un arma e con illo promitte defender le vita de su servos loyal, qui a lor torno se submitte in character perpetue a un serie de impositiones, le plus importante del quales es cultivar le terras e producer alimentos pro totes. Un feudo es, in practica, un microcosmo rural de superstition e exploitation, que reduce al minimo le intercambio commercial, artistic e scientific.

Le destino del romanos non evita que le imperio remane le principal forma de stato durante e post le Medioevo. Al initio del 2^e millennio, byzantinos, arabes e slavos ha constitute grande statos imperial. Le imposition de un religion statal, thema conducte con certe liberalitate per le romanos, es un question stricte in le Sacre Imperio Roman e in le Imperio Musulman. Le conquista del byzantinos christian per le ottomanos musulman in 1453 representa un recuperation del tolerantia verso minoritates religiose. Al mesme tempore, disputas territorial inter ottomanos, russos e austriacos in Europa oriental establi un contexto de tension religiose que perdura usque al Prime Guerra Mundial e plus.

In le longe historia del imperios, illo con plus grande extension contigue surge in le 13^e centennio, quando Genghis Khan e su descendentes controla quasi toto que il ha inter le oceano Pacific e le mares Baltic e Adriatic. Lor politica consiste in levar impostos e lassar lor population tranquille in aspectos religiose e cultural. In China, nonobstante, illes establi lor proprie dynastia Yuan e transfere le capital a Peking, un situation comparabile al prisa del Imperio Musulman per le turcos ottoman.

In altere partes del mundo, le poc statos que appare es tamben de natura imperial. A partir del citate-stato insular Tenochtitlan, le mexicas controla grande parte de Mesoamerica e establi le Imperio Azteca. Le incas domina tote le Andes e ha lor capital in Cuzco, le 'umbilico del mundo'. In Oceania, Tonga tamben organisa un imperio. Illos totes succumbe rapidamente al invasiones del nove imperios westeuropee, constitute post le periodo feudal.

Anglaterra, Portugal, Francia, Espania e Nederland deveni potente imperios colonial pluricontinental, initiante le prime stadio del processo de globalisation. In iste nove statos, le seniores feudal se reuni sub autoritate de un sol rege, qui leva impostos, ha un arma a su disposition e promove le stato sin interferer con le realitates intrafeudal. Il ha ora un tendentia a glorificar elementos de cohesion national, como lingua, traditiones e mythos foundational. Portugal es un stato-nation per excellentia, ubi tote le population pertine a un mesme ethnia e comparti le mesme costumes. Espania, Francia e Anglaterra, distinctemente, extende lor territorio contigue sur populos vicin de cultura diverse – situation que perdura ancora hodie.

In iste nove modello, le concurrentia del seniores feudal per impostos duce al surgentia de parlamentos ubi il es possibile negociar con le rege. Plus tarde, le parlamento essera occupate per altere gruppos social e le rege perdera su poter absolute.

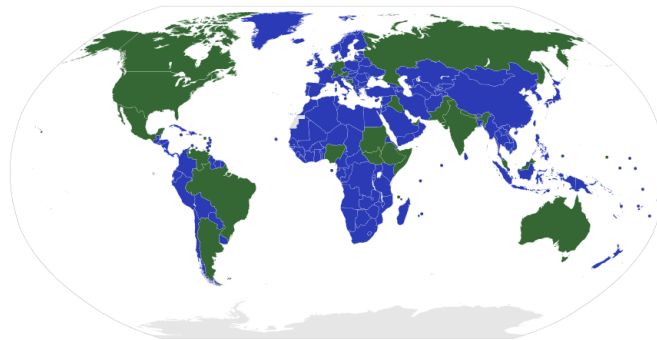
Ben que multe statos ha un data precise pro lor independentia o constitution, il es difficile establir qual es le plus ancian que ancora subsiste. San Marino era fundate per un constructor de nomine Marinus le 3 septembre 301. Illo es le plus vetere republica, e ha tamben le prime constitution, del anno 1600. Ma solmente in 1631 illo era recognite internationalmente, per le papa, como un stato independente. Japon se considera plus ancian, con su foundation fixate in 660 a.C., per le imperator Jimmu. Le resto del mundo tende a considerar que le Japon in su forma currente solo comenciava a existir durante le 19^e centennio, totevia. Le dynastia chinese Shang se initiava in le 17^e centennio a.C., ma on celebra le anno 221 a.C. como foundation del China moderne, comenciata con le imperator Qin Shi Huang. Le unification cultural veniva solo con le dynastia Han, in le 3^e centennio post Christo, e se perdeva durante le dominio mongol, in le 13^e centennio. Duo eventos plus refundava China: le proclamation del republica in 1912 e le revolution communista in 1949.

A partir del 18^e centennio, le nationalismo deveni un ideologia prevalente pro le conception de stato. In America, le majoritate del colonias se emancipa, adopta le systema republican e impone un lingua patrie. Totevia, le sonio del *libertador* Simón Bolívar de fundar le plus extense stato national del mundo se ruina quando le chefs local resiste a abdicar lor privilegios. Le resultado es un America hispanic divide in un myriade de republichettas soveran, in frequente confrontation unes con alteres – scenario simile a lo del mundo arabe, facte un copertura de retalios gratias a tote sorta de disputas. Iste anomalia es typic del nationalismo: interesses oligarchic forgia identitates patriotic exclusive e conflictuose que, generation post generation, deveni irreversible.

Multe guerras civil latinoamerican del 1800s ha como disputa essential le systemas unitari e federalista. Le modello federal institue statos intra le Stato: ben que non-soveran, le statos federal pote decider sur temas local secundo lor proprie conventiones, sin que un regula superior se impone. In su libro *Démocratie en Amérique*, de 1835, Alexis de Tocqueville concede que, mesmo si “le grande imperios favori le developpamento del civilisation”, mesmo si “le fortia es sovente pro le nationes un del prime conditiones del felicitate e del proprie existentia”, mesmo si “le parve populos fini sempre per esser reunite violentemente al grandes o per reunir se illes propres”, le modello federative pote unir avantages diverse que resulta del grandessa e del parvitate del nationes:

“In grande nationes centralisate, le legislator es obligate a producer leges de character uniforme que non comporta le diversitates local e moral; sin instruction sur casos particular, ille pote proceder solmente per regulas general; le homines es dunque obligate a plicar se al necessitates del legislation, nam illo non sape accommodar se al necessitates e costumes del homines; lo que es causa de multe problema e miseria. Iste inconveniente non existe in le confederationes: le Congresso regula le principal actos del existentia social; tote detalio es abandonate al legislaciones provincial. [...] In iste parve societates que non se preoccupa con defender se o aggrandir se, tote poter public e tote energia individual se torna verso le meliorationes interior.”

Le autor admira le modo como cosas e ideas circula liberamente in le Statos Unite, e attribue grande parte del miseria latinoamerican al fractionamento del soberania. In effecto, e surtoto al epocha de publication de su libro, le paisés plus extense, que succedeva conservar lor unitate, tendeva a distaccar se in le scenario mundial. Hodie, tamen, on nota que le successo del Statos Unite se debe plus a lor postura imperial de conquerir territorios vicin, colonias strategic e mercatos consumidor que de lor character federative, e que grande federaciones como Brasil e Mexico non ha devenite locos melior pro viver que statos unitari como Chile e Uruguay. Tocqueville non prevede, ancora, le dissentiones que duce al guerras de secession, totes represses per armeas feroce. Su vision de federation pare, in certe momentos, confunder se con lo de confederation.

Le currente statos, divise secundo le systemas federative (verde) o unitari (blau). Le federaciones pote emerger de un accordo initial inter statos soveran, como in le caso del tredec colonias britannic que originava le Statos Unite de America; o resultar de un reorganisation interne del territorio, surtoto quando il ha forte dissentiones regional, como in Espania, Belgica e Brasil. Ben que statos federal non ha representation international, illos pote in alcun casos interferer con le politica exterior: le statos german, per exemplo, disfructa poteres in nivello del Union Europee.

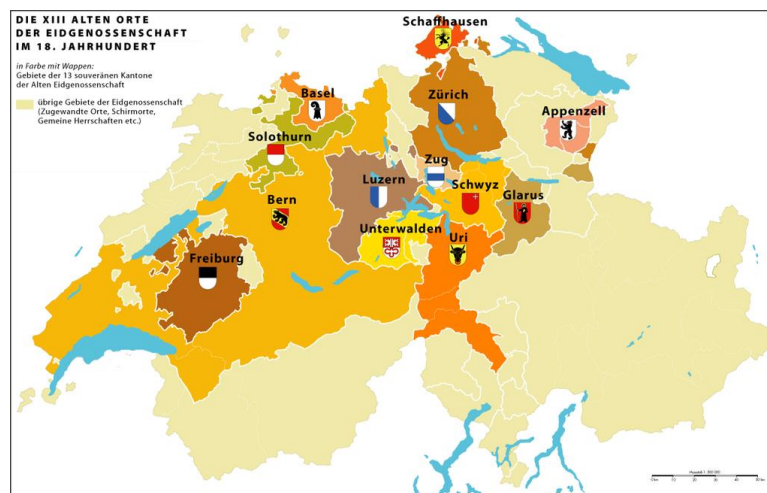
In Europa, nationes como Grecia e Romania succede separar se del Imperio Ottoman. Plure statos federal emerge: Italia e Germania, unificate sub le argumento nationalista, imposita per fortia de armas; Belgica, plurinational e desde tosto problematic, idealisate pro convenientia del grande potentias; Tchecoslovachia, unite con le objective de liberar se del Imperio Austrohungare; Yugoslavia, controlate inequanimemente per le serbos.

Con le Prime Guerra Mundial, le imperios Ottoman e Austrohungare se dissolve definitivemente, originante diverse statos national. Le Imperio Britannic perde Irlanda e se converte poco postea in un lasse communitate de statos soveran. Le nationalismo de Adolf Hitler concipe un imperio revanchista e sin judeos, que totevia succumbe a duo altere imperios al inauguration del era atomic, quando Statos Unite e Union Sovietic se combatte per propaganda, intimidation e guerras oblique in paisés minor. Un post altere, le colonias african e asiatic gania soberania. Le majoritate de illos deveni statos national o federative.

In multe aspectos, le *status quo* postguerra ha perdurate. Le Naciones Unite remane commandate per cinque potentias victoriose, tres del quales ancora se conduce secundo le tradition imperial, insistente in le politica de controlar territorios e populationes non-national, sia per medio militar o per le si-dicte *softpower*, il es dicer le imposition cultural e moral que permette dominar sin confrontar. Germania, malgrado su defeat in le guerra, se ha establite como un sexte potentia global e, insimul con Francia e le Regno Unite, se ha reorientate verso un conception suprastatal audace.

Le Union Europee ha su formas currente forgiate in 1992, post un phase de maturation initiate in le 1950s per sex statos westeuropee. Tal como un federation, illo unifica interesses economic e defensive sin centralisar themas de character local. Le novitate es que tote su membros es statos soveran, ingagate in preservar un ideologia politic commun, e que pote abandonar le projecto o esser expulsee de illo si un dissention insolubile se presenta. In un federation, nulle stato pote separar se, mesmo si tote le population lo desira; si un stato o gruppo de statos essaya facer lo, le autoritate federal debe, per compulsion constitutional, iniciar un guerra de repression. Le modello confederative del Union Europee es plus civilisate in iste aspecto. In ultra, le parlamentos local pote restringer o mesmo impedir resolutiones pretense per le Union in questiones fiscal e mesmo defensive.

Al longo del historia, confederationes formate per statos soveran habeva loco in tote le continentes, multes con duration breve, quasi totes dissolute al fin in ration de conflictos inter lor membros constituyente. Diverse populos american formava alliantias politic e militar semipermanente de natura confederative, que permitteva le ingresso o le secession de nationes membros de maniera negotiate. Si le projecto europee durara, il es ancora troppo tosto pro garantir lo. Il ha ancora membros resistente a abdicar lor moneta flexibibile o lor frontieras ben surveiliate, e un accusa altere per su miseria in momentos de declinio economic. Il manca, in alcun aspectos, un spirito de unitate, un projecto commun – in isto le Union Europee non se dissimila multo de altere blocos economic per le mundo, in que cata parte vole beneficiar se sin facer concession. Le anxietate de expansion – tal como in un imperio – ha ducte al entrata de statos que non es ancora preparate e que apporta complicationes politic plus tosto que beneficios economic. Ma, toto considerate, le Union Europee es hodie potente e prospere, e su citatanos vive assatis ben in comparison con quasi tote le mundo.

Le modello confederative non es un innovation: Suissa se fundava sub illo in 1291, quando cinque parve statos soveran del Alpes central accordava ager in conjuncto, ma sin compromisso de remaner unite eternemente, a fin de defender lor independentia e lor politica de neutralitate e assecurar routes commercial pacific intra lor dominios. Le confederation augmentava a octo membros in 1353 e a tredecce in 1513, attingente tunc le dimension monstrate in le mappa supra. Suissa succedeva remaner independente del austriacos, developpar institutiones republican inter vicinos monarchic, promover le libere commercio e assecurar pace inter su populationes diverse. In 1847, totevia, un tentativa de secession inter catholicos e protestantes causava un guerra civil, in consequentia de que Suissa deveniva un federation indissolubile, ben que su nomine official remane usque hodie Confederation Helvetic.

Il ha nulle consenso academic sur le perfecte definition de stato. Un definition currente es date per le philosopho german Max Weber: un organismo politic

compulsori, con governmento central e monopolio sur le uso del fortia intra un territorio determinate. Ma non sempre un stato ha un sol systema de governmento, como in le caso de China, ubi le citates “special” Hong Kong e Macau ha normas proprie e functiona, in practica, como citates-stato. Plus, le autoritate sur un territorio determinate e le exclusivitate sur le uso del fortia non sempre se verifica. In Syria e Iraq, per exemplo, un stato parallel irrecognite controla areas extense. In Romania e Cyprus, parte del territorio se conduce como un stato separate. Fortias paramilitar e mafias criminal delimita zonas in que lor leges prevale – como anque in le bases militar, ubi le soverania *de facto* pertine a un stato estranier.

Plure statos moderne se ha effortiate – a ocasiones per methodos repressive – pro promover un identitate national homogenee, surtoto quando iste statos guarda un resentimento colonial ancora recente. Un exemplo es Ukraina, que se risca a franger se in consequentia de un mancamento de identitate inter duo gruppos populational con lingua diverse. Hodie, le stato national es standard pro le finalitate de obtener representation intra le Naciones Unite, que es le cammino le plus usual, mesmo si difficile, de establir se como stato. Con iste objective, diverse populos clama lor drecto al autodetermination, il es dicer le drecto de constituer un stato national minor e plus homogenee que le statos multiethnic de que illos ha essite parte.

Altere reivindicacion commun per iste populationes insatisfacte con lor status es haber equipas sportive proprie e participar in eventos como le Jocos Olympic e le cuppas de football, ocasiones in que lor nationalitate pote ostentar se per medio de uniformes, un bandiera e un hymno national. Le ascension relativamente recente del sport como un del principal formas de manifestation patriotic duce al problema que multe personas non se senti representate per lor selectiones. Assi, catalanos e bascos non exulta per un titulo de Espania in le mundial de football, durante que Kurdistan e Cyprus del Nord organisa lor proprie selectiones national, ben que illos pote disputar solmente torneos sin recognition del FIFA e del grande media.

Usque 1923, Tanger (panorama al sinistra) era un citate international sub administration conjuncte de octo pais europees e le Statos Unite. Illo deveniva tunc un protectorato francese, e finalmente era integrate a Marocco in 1956. Le Citate del Vaticano (mappa al dextra), un area de 44 hectares intra Roma, era concesse al Sancte Sede in 1929 como compensation per le annexation del Statos Papal durante le campania de unification italian. Le parvissime stato ha population inferior a mille personas, ma illo conta sur corpore diplomatic, citatania e ample recognition international.

In su libro *How to start your own country*, Erwin Strauss commenta que “un dispersion in unitates parve esserea un retorno al feudalismo medieval, con seniores local a opprimer servos indefense e a inviar les pro combatter contra servos de seniorias vicin.” In le systema feudal, nonobstante, “le seniores non era agentes libere, ma parte de un systema continental. Si le servos se sublevava in un stato, le seniores del statos

vicin se combinava pro supprimer le rebellion con minime risco a illes proprie.” De certe modo, le scenario remane: Espania e Russia non recognosce le existentia de Kosovo, timente que Catalonia e Chechenia se beneficia con un precedente periculose. Al mesme tempore, statos semi-soveran como Monaco e le Vaticano gaude de total recognition international. “Le grande potentias face regulas que assecura lor domination continue”, dice le autor.

Altere tendentia certe pro le dies currente es que, un vice separate, difficilmente un nation se reintegra. Argentina e Uruguay, Peru e Bolivia, Moldova e Romania, Albania e Kosovo, Bulgaria e Macedonia, Palestina e Jordania... il existe ben poc motivos coerente a justificar que iste pares de statos remane disunite, post que lor populationes pertine a un mesme ethnia, parla un mesme lingua, ha origines commun e adopta systemas economic e governamental compatibile. Le reunification german es, de certe modo, un miraculo, si on analisa tote le inconvenientias del procedura – un miraculo cuje precio costose se acceptava pagar per le propaganda politic associate al recuperation del Germania comunista per le systema occidental. Movimentos de reconquista territorial pro fin de union national como los que eveniva in Italia e Germania in le 1800s es improbable in dies actual. Le compositiones ha ora un character eminentemente economic, e le blocos commercial es le principal modo per que statos parve se senti plus forte e incontra camminos plus promittente pro lor developpamento.

Al mesme tempore, le condition de colonia non es plus un problema pro multe parve nationes. Innumere territorios dependente non intende devenir soveran de potentias como Francia, le Regno Unite e le Statos Unite. Provincia ultramarin, dependentia del corona, stato libere associate: le nomenclatura es variate, ma iste pais es, in essentia, colonias que ha remanite e que es satisfacte con lor condition.

Inter le statos que ha supervivite al dies actual, il ha ancian feudos como Liechtenstein e Andorra, ancian imperios como China e Russia, ancian statos national como Portugal e Nederland. E il ha citates-stato singular como Singapura, regnos socialdemocratic como Norvegia, federationes *sui generis* como Belgica.

Como va esser le statos del futuro? Esque parve e nationalist, o extense e confederative? Esque le imperios se va debilitar e fragmentar? O illos va conquerer tote le pais minor? Esque il va haber citates international? Le directo divin o le contracto social, qual de istes va justificar le autoritate in le futuro? Qual lo justifica in le presente?

Tante questiones, poc responsas. Le statos del futuro es, al fin, pur speculation.

Con solmente 2 km², le Principato de Monaco (sinistra) es le secunde plus parve stato del mundo actual. Illo comparti alcun aspectos de su soverania con Francia, ma es recognite como stato plen. Singapura (dextra), con circa 700 km² e 5,2 milliones de habitantes, es le sol citate-stato contemporanee que satisface le criterio de soverania plen.